

IWT SBO PROJECT 120003 “SeArch”

Archaeological heritage in the North Sea

Development of an efficient assessment methodology and approach towards a sustainable management policy and legal framework in Belgium.

Archeologisch erfgoed in de Noordzee

Ontwikkeling van een efficiënte evaluatiemethodologie en voorstellen tot een duurzaam beheer in België.

Natrajecten omtrent management en wetgeving

D2.4.2.

Verantwoordelijke partners: Agentschap Onroerend Erfgoed, UG-MI, UG-RCMG

Auteurs: S. Van Haelst, M. Pieters, F. Maes. T. Derudder & T. Missiaen

Januari 2017

Inhoudstafel

1. Inleiding.....	3
2. Natrajecten omtrent management en wetgeving.....	3
2.1. Ontwikkeling van archeologische verwachtingskaarten	3
2.2. Effectieve realisatie van een wetgeving omtrent OCE - Bijsturen van de huidige wetgeving omtrent OCE	4
2.3. Implementeren van de UNESCO conventie in het Vlaamse Onroerenderfgoeddecreet.	6
2.4. Onderwater Cultureel Erfgoed linken aan het Marien Ruimtelijk Plan.....	7
2.4. Ecologische waarde van OCE, biodiversiteit en wrakbescherming.....	7

1. Inleiding

Dit rapport bevat de informatie over de geplande natrajecten omtrent Management & Wetgeving. Bij aanvang van het project werden reeds drie mogelijke natrajecten opgegeven, namelijk:

- Ontwikkeling van archeologische verwachtingskaarten
- Effectieve realisatie van een wetgeving omtrent Onderwater Cultureel Erfgoed
- De opname van Onderwater Cultureel Erfgoed in het Marien Ruimtelijk Plan

2. Natrajecten omtrent management en wetgeving

2.1. Ontwikkeling van archeologische verwachtingskaarten

Dit natraject werd reeds aangevat in 2014 (2^e projectjaar), en kan dus tegelijk worden beschouwd als een gedeeltelijk parallel traject van het SeArch project. Het wordt uitgevoerd in het kader van het doctoraatonderzoek van Maikel De Clercq aan de UGent (Renard Centre of Marine Geology, vakgroep Geologie). Niet alle gebieden van het Belgisch Continentaal Plat (BCP) waren even 'geschikt' voor (pre)historische menselijke activiteit. Archeologische verwachtingskaarten (AVK) bevatten informatie over de kans om archaeologisch relevante informatie aan te treffen in (voornamelijk terrestrische d.w.z. niet-marine) afzettingen of begraven landschapselementen van het BCP.

De ontwikkeling van een AVK vereist een goede kennis van de Kwartaire afzettingmilieus (bijvoorbeeld fluviaal, estuarien, kust, etc.) en begint dus met het bestuderen van de bewaarde afzettingen. In een eerste stap daartoe werd de basis van de Kwartairafzettingen, het zogenaamde Top-Palaeogeen oppervlak, zo gedetailleerd mogelijk in kaart gebracht (zie paper van De Clercq et al., 2016). De resultaten geven aan dat het BCP kan worden onderverdeeld in drie verschillende morfologische gebieden (Inner/Middle/Outer BCP), elk met een eigen geologische evolutie en gekenmerkt door verschillende palaeovalleien en andere landschapselementen.

Voor de studie van de Inner BCP werden offshore gegevens geïntegreerd met onshore gegevens uit het kustgebied. De belangrijkste kenmerken van de Inner BCP zijn de riviersystemen van de pre-Holocene Schelde en de Oostende Vallei. Deze laatste is voor een groot deel gevuld met estuariene afzettingen uit het Eem, met mogelijk oudere fluviaal sedimenten hieronder, en afgedekt door een reeks jongere fluviaal afzettingen. Een gedetailleerde paleogeografische reconstructie van de Oostende Vallei, inclusief ouderdom en oorsprong van de verschillende opvullingsfazen, is in voorbereiding. Publicatie van de resultaten is gepland voor 2017.

De Middle en Outer BCP worden gedomineerd door fluviaal afzettingen die hun oorsprong vinden tijdens het laatste Glacial Maximum van de laatste ijstijd (Weichsel), toen de rivierafvoer naar het noorden geblokkeerd werd door een grote ijskap. Rivieren werden daardoor afgebogen via het Axial Channel, o.a. gevoed door smeltwater van de ijskappen (en een mogelijk proglacial meer), waarbij de Paleogene basement werd uitgeschuurd en oudere mariene Eem afzettingen herwerkt. Sterk bewijs hiervoor wordt o.a. geleverd door opgebaggerde keien van de Middle/Outer BCP die afkomstig blijken van de Schotse Hooglanden en Britse oostkust. Een gedetailleerde paleogeografische reconstructie van het Axial Channel rivierensysteem is in voorbereiding. Publicatie van de resultaten is gepland voor 2017.

Elk van de afzettingsmilieus van de Inner, Middle en Outer BCP heeft zijn eigen potentieel voor de bewaring van archeologisch materiaal en archeologisch relevante informatie. Deze informatie zal uiteindelijk worden geïntegreerd en gevisualiseerd in een reeks van archeologische verwachtingskaarten die aangeven wat de kans is om op een bepaalde plek en diepte welbepaald archeologisch materiaal aan te treffen. Deze kaarten worden opgeleverd in 2018.

Doordat de archeologische verwachtingskaarten een uniek inzicht bieden in de 'kwestbaarheid' van bepaalde gebieden op zee met betrekking tot archeologisch erfgoed, vormen ze een belangrijke instrument voor een duurzaam beheer van het onderwatererfgoed. De kaarten laten toe om tijd en geld te besparen tijdens werken op zee doordat zones met een hoog archeologisch potentieel kunnen meegenomen worden in een vroeg stadium van de planning. Het wordt sterk aanbevolen om deze kaarten optimaal in te zetten in de MER procedure.

2.2. Effectieve realisatie van een wetgeving omtrent OCE - Bijsturen van de huidige wetgeving omtrent OCE

Ten tijde dat dit onderzoek werd opgestart was de enige wet die enige bescherming bood aan onderwater cultureel erfgoed (OCE) de wet van 9 april 2007 betreffende de vondst en de bescherming van wrakken. Deze wet was echter alleen van toepassing op wrakken en wrakstukken in de territoriale zee en had geen betrekking op andere vormen van OCE of wrakken op het continentaal plat, die bijgevolg onbeschermd bleven. Bovendien kwamen er nooit uitvoeringsbesluiten voor deze wet, waardoor de wet in de praktijk nooit in werking trad.

Sindsdien is de wetgeving omtrent de bescherming van het OCE grondig veranderd. Zo werd met de wet van 6 juli 2013 houdende de instemming met het Verdrag ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water, aangenomen te Parijs op 2 november 2001 het UNESCO verdrag ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water, aangenomen te Parijs op 2 november 2001, officieel door België geratificeerd op 5 augustus 2013.

De wet van 9 april 2007 werd vervangen door de wet van 4 april 2014 betreffende de bescherming van het cultureel erfgoed onder water (OCE-wet), dewelke betrekking heeft op alle vormen van OCE, niet slechts wrakken, in zowel de territoriale zee als op het continentaal plat. Verschillende uitvoeringsbesluiten maken dat deze wet ook effectief uitgeoefend wordt.

We kunnen dus stellen dat er sinds de aanvang van het 'SeArch'-project vooruitgang is geboekt op het vlak van de bescherming van het OCE. In welke mate de huidige OCE-wetgeving het OCE effectief beschermt en in welke mate de UNESCO-conventie uit 2001 geïmplementeerd is in deze wet, werd reeds uitgebreid onderzocht door het Maritiem Instituut van de UGent (UG-MI) als onderdeel van WP2.1.2. Daarnaast werd er door Onroerend Erfgoed een extra onderzoek uitgevoerd (WP2.1.2 Deel II) met als doel een stand van zaken op te stellen in welke mate de bescherming van OCE geïmplementeerd is in de federale wetgeving die betrekking heeft op werkzaamheden op zee die incidenteel effecten kunnen hebben op OCE. Op basis van deze onderzoeken werden in het rapport WP2.3.1 ook enkele aanbevelingen geformuleerd in functie van een meer duurzaam beheer van het OCE.

Dit natraject is dus niet meer het realiseren van een wetgeving omtrent OCE maar eerder de effectieve aanpassing van het huidige juridisch kader omtrent OCE op basis van de gedane aanbevelingen uit WP2.1.2, WP2.1.2. Deel II en WP2.3.1.

De projectpartners van Onroerend Erfgoed hebben vanaf de ingang van de nieuwe wet van 4 april 2014 betreffende de bescherming van het cultureel erfgoed onder water een samenwerkingsovereenkomst met de Gouverneur van West-Vlaanderen, die volgens deze wet werd aangeduid als ontvanger van het Cultureel Erfgoed Onderwater. Deze samenwerkingsovereenkomst heeft hoofdzakelijk tot doel de Gouverneur en zijn medewerkers te ondersteunen wat betreft de kennis over het onderwatererfgoed, gemelde vondsten te onderzoeken en aanbevelingen te geven of deze vondsten erfgoedwaardig zijn of niet en in het algemeen raadgevingen/aanbevelingen geven over wat er eventueel dient aangepast te worden aan de huidige wetgeving en/of de werking van de vondstmeldingsprocedures en de verdere opvolging hiervan.

Bijkomend werd er met de Gouverneur en zijn medewerkers overeen gekomen dat het “Protocol voor de melding van archeologische vondsten gedaan tijdens werkzaamheden op zee”, dat binnen het SeArch-project volledig conform de vondstmeldingsplicht uit de nieuwe OCE-wetgeving werd opgesteld, officieel via de kanalen van de ontvanger van het cultureel erfgoed onder water verdeeld zal worden zodra dit gedrukt is (feb-maart 2017).

Daarnaast is er ook een nauwe samenwerking tussen Onroerend Erfgoed en het kabinet van Minister De Backer (Staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude, Privacy en Noordzee) waarbij OE de kabinetsmedewerkers in raad en daad bijstaat en ondersteunt omtrent de nieuwe OCE-wetgeving, aanbevelingen geeft omtrent welke wrakken eventueel in aanmerking komen om erkend te worden als cultureel erfgoed onderwater of eventueel beschermd dienen te worden, aanbevelingen doet omtrent eventuele aanpassingen van de OCE-wet...

Op die manier zal er na het eindigen van het Search-project sowieso verder gewerkt worden met de projectresultaten en de aanbevelingen die tijdens het SeArch-project werden opgemaakt in WP2.1.2, WP2.1.2. Deel II en WP2.3.1.

Verder zijn er diverse stakeholders die zich bij de aanvang van het project hebben geëngageerd om op basis van de projectresultaten verder te werken aan een nieuwe regelgeving en/of hier in hun dagelijkse werking rekening mee te houden. Hieronder de verschillende stakeholders die hun engagement hebben aangegeven bij de aanvang van het project.

Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer.

Brief van 3 januari 2012

Ondertekend door ir. Frans Van Rompuy

Het DGMV (Directoraat-generaal Maritiem Vervoer heeft een grote belangstelling voor de resultaten van dit project en is ook bereid om zich te engageren om met de voorgestelde resultaten daadwerkelijk aan de slag te gaan en één van de voorgestelde natrajecten te realiseren.

...

“Het DGMV wil zich dan ook engageren om de voorgestelde beheersaanpak als basis te gebruiken voor het realiseren van nieuwe regelgeving ter zake o.a. in het kader van de koninklijke besluiten ter uitvoering van de wet van 2007 betreffende de vondst en de bescherming van wrakken maar ook in het kader van het implementeren van de nakende ratificatie door België van het Verdrag ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water, aangenomen te Parijs op 2 november 2001.”

Federale Overheidsdienst Economie

“Indien uit de praktische aanbevelingen volgend uit het project , rekening houdend met de verplichtingen opgelegd door de internationale verdragen, blijkt dat de wetgeving betreffende mariene aggregaatextractie moet worden uitgebreid met het oog op de bescherming van onderwatererfgoed in België, zijn wij bereid dit te overwegen. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat deze nieuwe, bijkomende richtlijnen een duurzaam en economisch verantwoord beheer van de aggregaatextractie op het Belgisch Continentaal Plat niet i de weg staan.”

2.3. Implementeren van de UNESCO conventie in het Vlaamse Onroerenderfgoeddecreet.

Het agentschap Onroerend Erfgoed zal op basis van de resultaten van WP2 uit het SeArch-project ervoor zorgen dat de UNESCO conventie zo goed mogelijk geïmplementeerd zal worden in de Vlaamse wetgeving omtrent archeologie in de binnenwateren en de strandzones, zijnde het Onroerend Erfgoeddecreet. Zie tekst uit de officiële brief:

Agentschap Onroerend Erfgoed

Referentie “Engagementsbrief met betrekking tot de natrajecten voortvloeiend uit het IWT SBO Projectvoorstel “Archeologisch Erfgoed in Zee””

Brief van 3 Januari 2012

Ondertekend door Administrateur-generaal Sonja Vanblaere:

Natraject 1: Met de voorstellen van wetsontwerpen die in het kader van het project tot stand zullen komen, kan het agentschap bevoegd voor het onroerend erfgoed aan de slag om de nodige stappen te ondernemen om het wetgevend kader ook daadwerkelijk te wijzigen/aan te passen op het Vlaamse niveau en dit zowel voor het UNESCO verdrag als voor de zgn. wrakkenwet. Het agentschap Onroerend Erfgoed engageert zich dan ook graag om met de resultaten van het werkpakket 2 actief aan de slag te gaan en als post-track project de nodige wetgeving op Vlaams niveau te realiseren op basis hiervan.

Bijkomend staat expliciet vermeld in de beleidsnota van Minister Bourgeois dat Vlaanderen bevoegd is voor het implementeren en opvolgen van de UNESCO conventie wat betreft het behoud en beheer van het onderwatererfgoed in de rivieren, in de havens en op het strand tot aan de laagwaterlijn. Dit staat te lezen in de Beleidsnota 2014-2019 Onroerend Erfgoed:

(Pg. 9-10) Verder is het van belang voor Vlaanderen dat op 5 augustus 2013 de UNESCO conventie voor de bescherming van het cultureel erfgoed onder water (Parijs, 2001) werd geratificeerd. Het verdrag trad op 5 oktober 2013 in werking. Vlaanderen dient opvolging te geven aan deze conventie, met name om het behoud en beheer van het onderwatererfgoed in de rivieren, in de havens en op het strand tot aan de laagwaterlijn te verzekeren.

....

(Pg.28) Vlaanderen is bevoegd voor het implementeren van de conventie cultureel erfgoed onder water voor de binnenwateren en de kust tot de laagwaterlijn. Grote infrastructuurwerken aan de kust en langs de binnenwateren en baggerwerken in de binnenwateren hebben impact op de archeologische sites. We inventariseren en beschermen het archeologisch erfgoed in, langs en onder de binnenwateren

en langs de kust en ontwikkelen methodieken voor het registreren van de archeologische sites onder water.

Verder is het ook logisch dat gekoppeld aan deze implementatie van de UNESCO conventie in het Vlaamse Onroerendergoeddecreet er een aanvulling met betrekking tot waterbodems wordt gemaakt voor de Code voor goede praktijk.

2.4. Onderwater Cultureel Erfgoed linken aan het Marien Ruimtelijk Plan

Een ander belangrijk natraject is gebaseerd op de projectresultaten inzake hoe OCE en MRP aan elkaar gelinkt kunnen worden. Ook op het internationaal niveau zou de link tussen deze beide moeten worden onderzocht. Het SeArch-project kan in dit kader de basis vormen voor verder onderzoek hieromtrent. Een dergelijk onderzoek zou ook interessant zijn voor de herziening van het MRP in 2020.

Frank Maes zal dit vanuit het Maritiem Instituut van de UGent opvolgen door onder meer deel te nemen aan de stakeholdersvergaderingen betreffende de herziening van het MRP 2020-2020. Daarnaast zal hij als voorzitter lange termijnvisie MRP 2050, voor wat betreft meervoudig ruimtegebruik, en in overleg met collega voorzitter Steven Degraer van de werkgroep natuurlijkheid in het MRP 2050 tevens nagaan in hoeverre biodiversiteit en wrakbescherming aan elkaar gelinkt kunnen worden binnen het MRP.

2.5. Ecologische waarde van OCE, biodiversiteit en wrakbescherming.

Als extra natraject kan worden verder gebouwd op de aanzet die gegeven werd door de workshop van 28 november 2016, georganiseerd door het Maritiem Instituut van de UGent, over hoe en waarom biodiversiteit en wrakbescherming aan elkaar kunnen worden gelinkt. Deze aanzet is een onmiddellijke aanleiding voor een natraject rond de combinatie natuurbescherming-erfgoedwetgeving.”

Frank Maes zal dit vanuit het Maritiem Instituut van de UGent opvolgen door onder meer deel te nemen aan de stakeholdersvergaderingen betreffende de herziening van het MRP 2020-2020. Daarnaast zal hij als voorzitter lange termijnvisie MRP 2050, voor wat betreft meervoudig ruimtegebruik, en in overleg met collega voorzitter Steven Degraer van de werkgroep natuurlijkheid in het MRP 2050 tevens nagaan in hoeverre biodiversiteit en wrakbescherming aan elkaar gelinkt kunnen worden binnen het MRP.